

E.H. CARR • Michael Bakunin

Michael Bakunin (1927)

© 1937 Macmillan and Co., Limited

Bu kitabın yayın hakları Akçalı Ajans aracılığıyla
Curtis Brown Group Limited'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1359 • Biyografi Dizisi 6

ISBN-13: 978-975-05-0642-0

© 2009 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1. Baskı 2009, İstanbul

2. Baskı 2019, İstanbul

EDİTÖR Levent Cantek

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Aziz Tuna C.

DİZİN Özgür Yıldız

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, 2622 Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

E.H. CARR

Michael Bakunin

Michael Bakunin

ÇEVİREN *Pelin Sıral*

i l e t i ŝ i m

EDWARD HALLETT CARR 28 Haziran 1892'de Londra'da doğdu. 3 Kasım 1982'de Cambridge'de öldü. 1916'da Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. 1919'da İngiliz delegasyonu ile Versailles Konferansı'na katıldı. İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda kurulan Sovyetler Birliği Dairesi'nde çalışmalarını sürdürdü. 1936'da bakanlıktan ayrılarak çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği yaptı. 1941-46 yılları arasında *The Times*'da yayın yönetmen yardımcısı olarak çalıştı. Carr'a göre tarihçi, olguları ya da kişisel yorumunu öne çıkarmamalı, tarihçi ile olgular arasındaki karşılıklı ve kesintisiz etkileşim sürecinde, bugün ile geçmiş arasındaki diyalogu sürekli kılmalıdır. Bu nedenle tarihçi, sunduğu olguların doğruluğunu kanıtlamanın ötesinde, araştırdığı konuyla ilgili bilinen ya da bilinebilecek tüm verileri ele almak zorundadır. Başlıca Eserleri: *Milliyetçilik ve Sonrası* (çev. Osman Akinhay, İletişim, 1990), *Dostoyevski* (çev. Ayhan Gerçek, İletişim, 1990), *Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık* (çev. Özer Ozankaya, İmge, 2005), *1917* (çev. Begüm Adalet, Birikim, 2007), *Devrim Okumaları* (çev. Elif Gazioğlu, Daktylos, 2008), *Michael Bakunin* (çev. Pelin Sıral, İletişim, 2009), *Karl Marx* (çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim, 2010), *Komintern ve İspanya İç Savaşı* (çev. Ali Selman, İletişim, 2010), *Komintern'in Alacakaranlığı* (çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim, 2010), *Yirmi Yıl Krizi (1919-1939)* (çev. Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2010), *Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi, 1917-1929* (çev. Levent Cinemre, Yordam Kitap, 2011), *Romantik Sürgünler* (çev. Selda Somuncuoğlu, İletişim, 2012), *Bolşevik Devrimi 1917-1923* (çev. Orhan Suda ve Tuncay Birkan, Metis, 2012), *Tarih Nedir?* (çev. Misket Gizem Gürtürk, İletişim, 2012).

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP

GENÇ ROMANTİK	7
I. Bir İsyankârın Doğuşu	9
II. Aşk ve Metafizik	27
III. Mutlu ve Romantik Bir Yaz	38
IV. Sonbaharla Gelen Gerçeklik	50
V. Kardeşler	60
VI. Hegel ve Belinski	70
VII. Kaçış	85

İKİNCİ KİTAP

DEVRİMCİ MACERAPEREST	105
I. İki Dünya Arasında	107
II. Elveda Felsefe	122
III. İsviçre Faslı	133
IV. Paris'te Hayat	143
V. Devrime Giriş	158
VI. 1848	169
VII. Bir Devrimcinin Temel İlkeleri	188
VIII. Yıkılan Umutlar	203

ÜÇÜNCÜ KİTAP

DİRİ DİRİ GÖMÜLMEK	219
I. Saksonya, Avusturya.....	221
II. Rusya.....	235
III. Sibirya Macerası.....	252

DÖRDÜNCÜ KİTAP

HAYATA DÖNÜŞ	265
I. Londra'daki İlk Adımlar.....	267
II. Siyasi Hedefler.....	286
III. Polonya.....	301
IV. İsveç.....	321
V. Floransa.....	335
VI. Napoli.....	348

BEŞİNCİ KİTAP

BAKUNİN VE MARX	361
I. Barış ve Özgürlük Cemiyeti.....	363
II. İttifak'ın Doğuşu.....	382
III. Basel Kongresi.....	398
IV. Neçayev Vakası.....	413
V. Lyon Bozgunu.....	433
VI. İttifak'ın Güçleri.....	450
VII. Marx Bakunin'e Karşı.....	464

ALTINCI KİTAP

SON YILLAR	481
I. Son Projeler.....	483
II. Baronata.....	503
III. Bir <i>Rantiyenin</i> Ölümü.....	518

Kaynakça	533
-----------------------	-----

Dizin	537
--------------------	-----

BİRİNCİ KİTAP

GENÇ ROMANTİK

“Karakterimde temel bir kusur vardı: Düşsel olana, olağandışı, duyulmamış maceralara, sonsuz ufuklar açan ve ucu bucağı belirsiz projelere duyduğum bir aşk.”

MIHAIL BAKUNIN
Çar'a *İtiraflar*, Temmuz-Ağustos 1851

BİRİNCİ BÖLÜM
Bir İsyankârın Doğuşu

Moskova'nın yaklaşık 240 km kuzeybatısındaki Tver eyaletinde büyük, geniş ve tek katlı bir 18. yüzyıl evi vardı. Bu ev hâlâ ayakta. Rusya'ya İtalyan mimarların getirdiği klasik taklidi tarzda inşa edilmişti. Taşralı Rus beyleri genelde bu tarz konutlarda yaşardı. Evin yer aldığı geniş arazi Premukhino adıyla anılıyordu. “Beş yüz canlık” deniyordu, çünkü 18. yüzyılda ve bu tarihlerden çok sonraları da Rusya'da topraklar, üzerlerindeki erkek serflerin sayısı ile ölçülürdü. Premukhino uçsuz bucaksız Rusya ovalarının kesintisiz tekdüzeliğinden ve verimliliğinden yoksun, hoş ve hafif engebeli bir arazide yer alır. Ev, Premukhino'nun eşsiz manzarasını yaratan Osuga ırmağına açılan ağaçlık dik bir yamaçtır. Osuga, geniş ve telaşsız bir ırmaktır. Volga nehrinin kollarından Tvertsa'ya akar. 18. ve 19. yüzyıllarda Premukhino'da hayat Osuga gibi akıyordu. Boş vakit boldu, rahat ve huzurluydu. Akış, eyalet başkenti Tver'e ya da daha uzaklardaki büyük Moskof kenti Moskova'ya doğruydı. Petersburg ve onun ileri karakol ya da geçiş kapısı görevini üstlendiği yeryüzünün geri kalanı, uzak, yabancı ve hayal ötesiydi.

1779 ilkbaharında Premukhino, Mihail Vasileviç Bakunin'in eline geçti. Kendisi Moskova soylular sınıfının tarihi

kayıtlarında yıllardır saygıyla anılan ama vasat bir yer tutan bir aileye mensuptu. II. Katerina'nın sarayında "Devlet Müsteşarlığı"na kadar yükselmişti. Premukhino'ya taşındığında hâlâ hayatının baharında sayılırdı. Siyasi tutkular ya da entelektüel beceriler söz konusu olduğunda safdil görünse de, sonraki kuşaklar hatırasına leke sürmediler. Aile içi hikâyelerde cüssesi, bilek gücü ve dizginsiz mızacı övülürdü. Elindeki sopayla tek başına nasıl bir hırsız çetesini defettiği ve küstah bir arabacıyı at arabasındaki koltuğundan nasıl çekeerek alıp nehre fırlattığı anlatılırdı.

Mihail Vasileviç Bakunin'in üç erkek, beş kız çocuğu oldu. Büyük oğlu memuriyette, ortancası askerlikte karar kıldı. Küçük oğul Alexander babasına benzememişti. Zeki ve narindi. Daha dokuz yaşındayken, aile Premukhino'ya taşınmadan hemen önce, sağlık sorunları nedeniyle onu özel öğretmen refakatinde yumuşak iklimi nedeniyle İtalya'ya göndermeye karar verdiler. Öğrenimini, doktorasını tamamladığı Padua Üniversitesinde yaptı. Ona akademik unvanını veren solucanlar üzerine yazdığı Latince tezi yüzyıl sonra bile aile arşivlerinde yerini koruyordu. Hayatının sonraki yılları biraz belirsizdir ama seyahat ettiği biliniyor. Bir hikâyeye göre 1789'da Bastille düşerken oradaydı. Bir süre Floransa ve Turin'de elçilik görevinde bulundu, Turin Akademisi üyesi oldu. Ancak otuzuna merdiven dayarken Rusya'ya geri döndü. O döndükten kısa bir süre sonra, yeni asrın üçüncü yılında, yaşlı Mihail Bakunin hayata gözlerini yumdu. Dul eşi onun anısına Premukhino topraklarına muhteşem bir kilise ilave ettirdi.¹

Birkaç yıl olaysız geçti. Alexander Bakunin toprakların yönetimini ele aldı. Dini bütünlükleriyle tanınan dul annesi ve bekâr kız kardeşleriyle Premukhino'da sakin bir hayat sürdü. İki yeni bina ekleyerek evi genişletti. Evin ön cephesini Dorik sütunlar üzerinde duran kemerli bir girişle süsletti. Ancak, kırkını geçtikten sonra beklenmedik bir gelişme yaşandı. Komşu arazi Bakhovkino'nun sahibi Paul Poltoratski, köklü

1 Kornilov, *Molodye Gody*, s. 1-9, 83; *Sobranie*, ed. Steklov; i. 25-6. (Dipnotlarda aktarılan eserlerin tam başlıkları Bibliyografya'da bulunacaktır.)